

HISTORIESUS

Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag

Utgave 2023 - Årgang 4

Magasin for Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag

Løssalg kr. 75,-

Are Arnardo - sirkusdirektør ved Cirkus Arnardo - har sammen med sin bestefar, Arne, og sin far, Arild, gjennom tidene hatt sirkusteltet stående noen uker i vårt distrikt - Enerhaugen, Grønland, Tøyen. Dette bildet er fra sirkustomta på Tøyen ved det gamle Munch-museet i 2023. Tiden går, Sirkus Arnardo består! (Foto: Jørn-Kr. Jørgensen.)

- Bli med på restaurant Punjab Tandoori i Grønland 24. Her serveres det god og hjemmelaget mat som smaker.
Side 4-5
- Møt Sigurd Halvorsen - mannen som kjempet for Sørli Idrettslag og hadde et verdensperspektiv. Han ville hjelpe.
Side 6-7
- Harald Bardahl var mannen som fikk plantet kongeeika til kong Olavs ære. Historielaget reiste minneplakat.
Side 8-9
- Følg med til sirkus Arnardo og møt den gamle sirkuskongen personlig. Sirkuset trenger flere bein og satser på karuseller.
Side 10-11
- Rita Nilsen var Oslo første registrerte gatebarn og vanket i Stenersgata. Les hennes gripende og ekte historie.
Side 12-13
- Olav Fossbakken om Hersleb skole som fyller 100 år og Arne Danielsen om sin kjærlighet til trikken.
Side 14-15
- Hvor ligger Tøyen? Arne Danielsen filosoferer og forsøker å finne ut av hvor det er. Lykkes han?
Side 16-17
- Ellers noe for enhver smak - smått og stort til både glede og verdi for lesere som vil vite mer.
Side 18-24

HISTORIESUS - MEDLEMSBLAD

for Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag

ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN historielag

Grønland 28, 0188 Oslo

egt.historielag@gmail.com

Org.nr. 924 634 766

Bankkonto: 1813 31 32690

Vipps: 611188

FACEBOOK

<https://www.facebook.com/EGTHistorie>

REDAKTØR

Jørn-Kr. Jørgensen

jornjoer@gmail.com

Telefon: 906 14 485

REDAKSJONSKOMITÉ

Gunnar Flø Guttulsrød

Tor Kubberud

Karin Arnesen

ANNONSER

Karin Arnesen

karin.arnesen1@gmail.com

Tlf. 922 29 433

LAYOUT OG PRODUKSJON

LOS Digital AS, Larvik

KORREKTUR

Terje Knudsen

STYRE

Styreleder Gunnar Flø Guttulsrød

gunnar.guttulsrød@outlook.com

Nestleder Karin Arnesen

karin.arnesen1@gmail.com

Sekretær Marte Marie Ofstad

marte.m.ofstad@gmail.com

Styremedlem Harald M. Karlsen

hmk@mtsas.no

Styremedlem Sigurd Johansen

johfam@online.no

Styremedlem Erik Odgaard

erik.odgaard10@gmail.com

Styremedlem Olav Rune Bastrup

obastr@gmail.com

Margrete Rian

ma.rian@hotmail.com

Andreas Viseth

andreas.viseth@gmail.com

Historien blir levende

Gunnar Guttulsrød, leder

I flg. Norsk etymologisk ordbok kommer definisjonen på «historie» av det greske ordet historia, som betyr «erfaring, kunnskap, viten, framstilling». I historietimene på skolen lærte vi om oppdagelser av ukjente deler av verden, om oldtid og nåtid, om andre folkeslag, om fred og ufred, om vårt eget lands historie og mye, mye mer. Veldig spennende for mange, kjedelig for noen.

For oss som er medlemmer i et historielag er historie spennende i sin videste forstand, og vi har meldt oss inn i Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag med en forventning om å være del av et miljø der vi får utvidet vår lokalhistoriske horisont og kan dele egne historiske «funn» og opplevelser med andre.

Hva betyr så historien for oss – og kan vi lære noe av den? Globalt har man lært at historien gjentar seg. Det ser vi når vi daglig presenteres for de mest grusomme ting omtrent når de skjer. Men her hjemme er vi i vår hverdag omgitt av historiske spor som vi faktisk kan forholde oss til på en meningsfull og konstruktiv måte. Vi kan sikre «bevis» fra fortiden for fremtiden. En god porsjon nysgjerrighet, noe «oppsøkende» detektivarbeid og vandring i byens arkiver og bydelens administrative korridorer har eksempelvis bragt historien om Ole Gudmundsen og minnesmerket over ham i Nordbygata 15 fram i lyset. Her snakker vi virkelig om «kalde spor», for minnesmerket ble reist i 1842, i takknemlighet til en person som brukte sin arv til å forbedre gatemiljøet der han bodde. Det ser nå ut til at bydelen, gjennom vårt (Karins) engasjement, vil bidra til at minnesmerket kommer til heder og verdighet, til glede og berikelse for alle i området. Det nytter å engasjere seg, og dette er bare ett eksempel på hvordan nysgjerrigheten ble pirret. Vi har Tøyenbekken 12, Smedgata 25 og flere objekter i vårt område som vi så vidt har begynt å børste støvet av.

Uansett resultatet av vårt engasjement, så er det viktig å sikre «beviset» i form av bilder før det kanskje forsvinner for alltid.

Noen får aldri øynene opp for hvilke «skatter» som omgir oss, da deres interesser går i helt andre retninger. Mange av oss finner imidlertid en stor glede i å grave litt for å se hva som kan dukke opp. Noen er opptatt av å finne ut hvem våre forfedre var, hva de drev med og hvilke spor de etterlot seg. Andre er opptatt av sitt eget lokale oppvekstmiljø med vekt på boforhold og sosiale forhold, arkitektur og lokale forandringer – og noen er opptatt av begge deler, da det finnes mange skjæringspunkter.

Løsrevne lokalhistoriske elementer er vanskelig å forholde seg til om de ikke kan settes inn i en større sammenheng. Det kan være tekster, bilder, fysiske objekter og det vi kaller «muntlige minner» - videointervjuer av personer som kan fortelle interessante historier fra sin egen eller sine forfedres og formødres samtid. Aktuelt i tiden er også å utdype begrepene «forsørger» og «forsørget» - der kvinner i statistikkene generelt var i kategorien «forsørget», selv om de utgjorde en formidabel ressurs når det gjaldt å holde samfunnet i gang og derved bidra til å bygge velferdssamfunnet.

En liten spasertur i vårt område med nysgjerrighetens briller på kan åpne øynene for spennende historier og personer fra fortiden. Hva har skjedd på denne adressen opp gjennom tidene, hvilken fremstående person har bodd her, osv. Historielagets ledelse

har som mål er å skape engasjement og interesse for det vi kan kalle oppsøken- de detektivarbeid for å finne nettopp enkeltelementer i vårt lokalmiljø som kan pirre vår nysgjerrighet til å grave enda dypere. Hver og en representerer vi en ressurs når det gjelder å avdekke

«kalde spor», og det er et mål at alle tar ansvar for å bringe egne «funn» fram for resten av medlemmene, enten selv eller med hjelp fra andre medlemmer. Det vil berike oss alle og gjøre medlemskapet enda mer meningsfullt.

Historielaget vokser

Karin Arnesen, nestleder

Det er veldig inspirerende for oss i styret at medlemstallet vokser og deltakelsen på arrangementene våre er god. Vi er tett, tett oppunder 200 medlemmer og regner med å runde dette for oss litt magiske tallet for nyttår.

Års- og medlemsmøtet ble avholdt 14/3 og referater m.m. finner du på hjemmesiden vår. I år fikk vi ikke tilskudd som tidligere fra bydelen, men vår trofaste støttespiller Grønlands Torg stiller opp med nok en 2-års avtale. Første uken av september var det Kulturminnedagene i Norge og vi fikk et bidrag til å kunne gjennomføre «Vår kulturdag» 9/9 på Tøyen Torg.

Hjemmesidene våre vokser stadig med mange artikler og nytt stoff. Facebook er godt besøkt med 1 300 følgere og innlegg 1-2 ganger i uken. Magasinet vårt, «Historiesus», har fått ytterligere noen sider og redaktøren

- Jørn-Kr. Jørgensen - fyller det med mye interessant innhold. Det samme gjør redaktøren for Historiebrevet - Terje Knudsen - i de 6 utgavene han produserer i år.

Idrettshistorie-gruppa har samlet en mengde historisk materiale og er klare for en serie foredrag på medlemsmøtene, det første nå i oktober. Januar-møtet om Hans Nilsen Hauge samlet rekord deltakere. I februar handlet det om trikken og engasjementet var høyt. Mars-møtet handlet det om kvinner i vårt område i tillegg til årsmøtet og i mai fikk vi høre om livet i Frysjuhull på Grønland og Tjukkmariaguttene. Det har vært besøk på Arbeidermuseet og deretter vandring i området og matvandring på Grønland både i juni og august. Historielaget har også deltatt med stand på flere lokale arrangementer.

Det er gjennomført flere intervjuer og noen vil bli lagt ut på YouTube.

Jubileumsboka for Hersleb skole kom ut, Olympen på Grønland har fått blått skilt og Kongeika ved Akerselva har endelig fått en plakat. Historiene til mine helter, Harald Bardahl og Kongeika, samt Ole Gudmundsens bauta i Norbygata arbeides det fremdeles med. Til stor glede har historielaget har også fått en pengegave. - Og ennå er ikke året over.

Mennesker skaper historien

Jørn-Kr. Jørgensen, Redaktør

I årets utgave av «Historiesus» løfter vi frem en mann ved navn Sigurd Halvorsen. Han er glemt av de fleste, men huskes av noen. Og fordi han ikke var hvem som helst selv om han hadde et helt alminnelig navn, mener vi han ikke bar fortjener, men skal ha, en solid omtale i historielagets årspublikasjon. Han var en av dem som fikk og tok ansvar - ikke minst for idretten i vårt distrikt og senere i livet for så mye annet.

Vi løfter også frem Rita Nilsen - kanskje det første registrerte gatebarnet i Oslo som bedrev sin virksomhet fra

hun var 12 til 14 år i prostitusjonsmiljøet i Stenersgata i gamle Vaterland på grensen til vårt distrikt. 14 år gammel flyttet hun i et telt på Ekebergsletta.

Nå gikk det bra med Rita, men den historien hun forteller er trist. Likevel er den verd å lese fordi den bærer i seg et håp og et ønske om forandring. Hatten av for Rita!

«Historiesus» handler først og fremst om mennesker. Det er mennesker som skaper historien og som er dens aktører, og enten vi ser det slik eller sånn er det mennesker som driver historien videre fremover. Den står aldri stille.

Årets utgave av «Historiesus» gir deg et slags tverrsnitt av historien i det distriktet historielaget dekker. Vi er stolte av å kunne presentere «Historiesus» som med denne utgaven er inne i sin 4. årgang.

God fornøyelse!

Kjærlighet på alle tallerkener

Tekst og foto: Jørn-Kr. Jørgensen

Restauranten Punjab Tandoori i Grønland 24 åpnet i 1990 under navnet Punjab Sweet House. Harinder Singh som kom fra India i 1983, startet restauranten sammen med sin kone. Det skulle vise seg å være et lykketreff. Her er det kjærlighet på alle tallerkener.

Kokken har alltid vært kona til Mr. Harinder Singh, Kiran Jot som har vært kokk siden oppstarten i 1990 til dags dato. Derfor har maten hatt den samme smaken i så mange år. Samarbeidet mellom ekteparet har vært grunnleggende for restaurantens utvikling og en av årsakene til at Punjab Tandoori fortsatt eksisterer i byen. Her får du servert tradisjonell Indisk mat til en billig penge på rekordtid. - Før jeg startet spisested på Grønland kappet jeg ribbe på Gilde, forteller Harinder Singh i en artikkel i Aftenposten og ler. Han er full av smil, og godt humør. Og selv om han etter hvert har overlatt mye av den daglige driften til yngre krefter, er han alltid å finne i bakgrunnen.

Innertier

Familien bak Punjab Tandoori på Grønland har også en restaurant på Olaf Ryes plass; så og si vegg i vegg med gamle Parkteateret kino.

Singh-familien har over 100 års restauranterfaring fra India. Oslofolk kjenner familien Singh best gjennom restauranten Punjab Tandoori på Grønland. Den er en innertier.

Noe av ideen er å servere rimelig og

Maten er billig og god hos Punjab Tandoori.

god indisk mat. Her ser du hva du får og du er aldri i tvil. Smakene kan for mange være ukjent, men får du først smaken på indisk mat, er du nesten solgt for evig og alltid. Mange mennesker har Punjab Tandoori som sitt faste lunsj- og middagssted.

Her har det vært bank

Gamle bilder av Grønland 24 viser at det har vært bank og i 2. etasje har det vært leiligheter. Huset ligger midt i en travel forretningsgate med et yrende folkeliv om sommeren og et noe roligere liv om høsten og vinteren. Men gjennom de store vinduene til Punjab Tandoori lyser det varme og vennlighet, liv og røre - og innbydende krydderlukter kan friste hvem som helst til å gå innenfor. Maten er rett og slett supergod.

«- Er Punjab Tandoori en restaurant eller kantine? Er det så viktig hvis maten er god? - skriver Aftenpostens restaurantanmelder om Punjab Tandoori,

og fortsetter: - Jeg blir stadig like overrasket hver gang jeg er her, sier Spisevennen. - Man husker trengselen foran kassa og den nesten bryske tonen bak disken hvis du bruker for lang tid på å bestemme deg. Jeg frykter at nå har de tapt seg hver gang de sleiver opp ris, salat og raita på tallerkenen, og blir stadig usikker på om jeg virkelig kan plukke drikke fra kjøleskapet og ta med bort. Men når du får maten, er alt sammen glemt. Ikke bare er det nesten latterlig billig, men maten er også super til den prisen.»

Beriker miljøet

Jo da, det bugner av god og innbydende mat i Punjab Tandooris åpne disk hvor enhver kan se hva som står på menyen. Det er bare å bestemme seg, peke, få maten på disken og sette seg å spise. Enklere kan det ikke bli. Betale gjør på høyre side av disken når du går. Og la deg ikke forbause, du har fortsatt penger igjen på kortet!

Det kan kanskje karakteriseres som

et «tidenes lykketreff» at Harinder Singh slo seg ned nettopp i Grønland 24. Restauranten er avgjort med på å berike miljøet som er godt internasjonalt sammensatt fra før, men som bringer en ekstra dimensjon inn i strøket på grunn av sin stabilitet. Den hadde man selvsagt ikke fått til hvis ikke maten hadde vært god og blitt satt pris på av restaurantgjestene. Men det gjør den. Hit kommer både enslige på vei til og fra jobben, par som er ute for å hygge seg og barnefamilier. Og alle er like velkomne. Mat er det nok av.

Kylling eller lam

Det interessante er at det er for det meste nordmenn som frekventerer de gamle banklokalene. Vi har lært oss å sette pris på maten - og vi nyter den. Selv om både ekspederingen går fort og at maten kommer på disken så godt som på en, to, tre, vet nordmenn å nyte det som kommer på bordet - enten det er kylling eller lam. At den også smaker mildt, middels eller sterkt er noe vi kan velge selv. Punjab Tandoori beriker matopplevelsen. Det forankrer og befester deres stilling i distriktet.

Selv har jeg alltid sverget til en vegetarrett med salat og noen ganger ris. Jeg passer på å få med både litt syltede grønnsaker og chutney. Det er med på å forsterke smaksopplevelsen og gir restaurantbesøket i større og sterkere grad «a taste of India». Liker du det, så liker du det. Verre er det ikke. Og nan-brød hører med; enten med innlagt hvitløk eller urter eller ikke. Det er fritt valg og mye smil og vennlighet.

Litt annerledes

Du tar selv med deg kniv, gaffel, skje, glass og serviett når du skal spise på Punjab Tandoori. Stilen er enkel, men settingen og atmosfæren i lokalet er god. Gjестene er i alle aldersgrupper,

høflige, hjelpsomme og om ønskelig konverserende. Punjab Tandoori er litt annerledes. Der ligger restaurantens rikdom og potensiale i tillegg til smadrende god mat.

Alt på Punjab Tandoori er glede og kjærlighet. Hadde det ikke det vært, hadde det ikke latt seg gjøre å holde på i nesten 25 år. Om det ropes så det ljoemer at «lamb tandoori» er klart på disken og at nan-brød kommer hver øyeblikk, er det stilen og «sounden». Den må vi bare leve med. Det bekrefter og beriker. Drikke må du og jeg selv ta fra kanner på disken eller om vi finner en flaske mineralvann i kjøleskapet. Alt gjøres opp ved måltidets avslutning når vi takk og går og sier: Namaste!

Fra den internasjonale ordboka:

Punjab er en stat i den nordvestlige regionen av India og er en av de mest velstående statene. Navnet Punjab er laget av to ord Punjab (fem) pluss Aab (vann) dvs. land med fem elver. Disse fem elvene i Punjab er Sutlej, Beas, Ravi, Chenab og Jhelum. Bare Sutlej, Ravi og Beas-elver renner i dagens Punjab.

Tandoori betyr mat som er tillaget i den indiske leirovnen tandoor.

Chutney er et velsmakende krydder laget av saktekokte frukter eller grønnsaker, eddik og krydder.

Nan (fra persisk - nān, som betyr

Vegetar med roti - en slags nan.

Grønland 24 i 2023.

brød) er et flatt, ca. 1 cm tykt, rundt eller ovalt hvetebrød som er mye brukt i indisk mat. I motsetning til chapati. Roti er en grovere variant.

Chapati eller **roti** er opprinnelig et pakistansk og indisk brød eller lefse som stekes på takke eller i panne. Chapati serveres også i noen afrikanske land.

Begrepet **Namaste** (eller Namasté; hindi, नमस्ते, namaste; fra sanskrit: nam = bøye seg) kommer opprinnelig fra sanskrit, det gamle Indias språk for lærdom.

Grønland 24 - noe av historien

I Grønland 24 (Punjab Tandori) bodde Karin Arnesens oldefar og familie en kort periode (trolig 1903-05) etter at de flyttet fra Asker i 1895. Karin Arnesen er nestleder i Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag.

I Grønland 24, 2. etasje bodde i sin tid: Martin Jacobsen, gift, tømmermann, f. 1856 i Asker (flyttet til Kristiania 1895), Maren Jacobsen, gift, 1857, Asker (flyttet til Kristiania 1895), Jakob Jakobsen 1879, ugift kjørekar, Asker, (flyttet til Kristiania

1895), Olufine Jacobsen, datter ugift syerske, 1882, Asker, (flyttet til Kristiania 1895), Haakon Jacobsen, sønn ugift, visergutt, 10.7. 1888, Asker, (flyttet til Kristiania 1895), Jull Paul Jacobsen, sønn, ugift, 10.12.1890 Asker, (flyttet til Kristiania 1895).

Det var leiligheter i hver etasje med inngang fra porten. På kvisten ble det også innredet et lite rom. En periode var det trolig også en Modeforretning i gården. Mennesker, miljøer, butikker og kontorer på Grønland har stadig vært i forandring og på «vandring».

Sigurd Halvorsen – fremst blant likemenn

Det er ikke noe spesielt med navnet – Sigurd Halvorsen - og han hadde et helt vanlig utseende, men han er kanskje en av de med varmest hjerte Tøyenområdet har fostret. Å gi et litterært bilde av han på noen få linjer, er umulig, men jeg skal forsøke å fortelle litt om hvem han var og hva han gjorde.

Sigurd – jeg kalte han aldri noe annet enn det og han var min nabo i Helgesensgate - var født i mai 1910, tre år før min far som han var god kompis med. Sigurd kom inn i arbeiderbevegelsen og gjennom det inn i sosialdemokratiet gjennom Sørli Idrettsforening hvor han ble medlem en gang på slutten av 1920-tallet og var formann fra 1931 til 1934. I 1935 kom han med i Arbeidernes Idrettsforenings (AIF) styre (hvor FN's første generalsekretær Trygve Lie hadde vært formann frem til 1935) hvor han satt til krigsutbruddet i 9. april 1940. Fra 1940 til freden 8. mai 1945 var han med i Norges Idrettsforbunds illegale styre og var med i lederskapet av den såkalte Idrettsfronten – altså de idrettsfolk som organiserte seg mot og på tross av den nazistiske okkupasjonsmakten.

Allerede 15. september 1940 dannet Norges Idrettsforbund sitt illegale interimsstyre. Ledelsen besto av to representanter for de to tidligere idrettsforbund – Arbeidernes Idrettsforening og Norsk Idrettsforbund. Som AIFs to representanter var Rolf Hofmo og Sigurd Halvorsen. Fra Norges Idrettsforbund var den ene representanten major Olaf Helset som senere ble general og sjef for Hæren. Fra april 1941 gikk interimsstyret «under jorden». Arbeidsprogrammet var som følger:

- *Så vidt mulig informasjonsvirksomhet i kretsorganisasjoner og særforbund.*
- *Idrettsnytt i den illegale presse.*
- *Deltakelse i distribusjon av illegale aviser.*
- *Arbeid med å påse at Idrettsfronten ble holdt sammen og inngrep i de til-*

felle hvor det var nødvendig.

- *Understøttelse til familier til idrettsmenn og idrettsledere som ble arrestert av Gestapo og tyske myndigheter.*
- *Samarbeid med representanter for ledelsen av Hjemmefronten for å innpasse Idrettsfronten i den samlede norske frihetskamp.*
- *Planlegging av gjenreisningen av det frie Norges Idrettsforbund når krigen var slutt.*

Det er mange interessant historiske paralleller som møtes her. For det første vet vi at det var stor konflikter og splittelser i norsk idrettsbevegelse før krigen med arbeiderbevegelsen på den ene siden og det andre idrettsnorge på den andre, men at nettopp idrett kom til å danne den første viktige fronten mot okkupasjonsstyret. Dette ble kalt holdningskampen, og å sitt største hadde idrettsfronten 300 000 medlemmer av en total befolkning i Norge den gang på vel fire millioner. Det sier noe om nedslagsfeltet.

Det andre er at Norges Idrettsforbund dannet sitt illegale styre så tidlig som 15. september 1940. Saken var nemlig den at 25. september samme år hadde Reichkommissar Josef Terboven en radiotale hvor han meddelte at alle politiske partier unntatt Nasjonal Samling (NS) var oppløst og at all politisk virksomhet var forbudt. Josef Terboven var det tyske naziregimes øverste representant i Norge, og Adolf Hitlers mann Nr. 1 i det okkuperte Norge. Han hadde sine kontorer på Stortinget.

Sigurd Halvorsen var midt oppe i dette. Med sin rake holdning fant han og hans kamerater på Tøyen seg ikke i

Sigurd Halvorsen hadde et meget stort hjerte; størst var det for usatte barn hvor de enn i verden befant seg.

de nazistiske forordninger og idrettsarbeidet innen bl.a. Sørli Idrettsforening fortsatte nærmest som før krigsutbruddet. Dette sier noe om viljen, om nasjonalfølelsen, men fremfor alt noe om samholdet. Under krigen var det av den største betydning og viktighet for den nasjonale holdnings skyld. Nazipropagandaen hvor den egentlige holdningen er «forakt for svakhet» var noe Sigurd Halvorsen og han kamerater ikke kunne og ikke ville akseptere. De var sosialdemokrater, og visste at de eneste som stemte mot at Adolf Hitler skulle bli Rikskansler i 1933, var sosialdemokratene. Kommunistene var mer eller mindre allerede da kastet ut av Riksdagen i Berlin; siden ble mange av dem fengslet og drept.

Man finner igjen noen av de samme holdningene som Sigurd Halvorsen og hans kamerater ga uttrykk for gjennom idretten i lærernes motstandskamp. Der var stavangergutten Einar Høigård leder, og et av de bærende elementene i lærernes motstandskamp var at nazipropaganda ikke for noen pris måtte forekomme i skolen. Det krevde mot – stort mot – å ha slike synspunkter i en tid da det fremste alternativet var å dø, bli henrettet, bli skutt.

Rolf Hofmo ble sendt til konsentrasjonsleiren Sachsenhausen på grunn av sin aktive motstandskamp, Olaf Helset ble som vi allerede har lest general og sjef for de frie militære styrker, Einar Høigård – bare for at det også skal være nevnt – tok livet av seg ved å hoppe ut fra en høy etasje på Victoria Terrasse før et torturerende avhør hos Gestapo. Sigurd Halvorsen ble arrestert to ganger av Gestapo og oppholdt seg for en stor del i Sverige

under krigen. Det er slik med en krig at den både splitter og forener, og at enhver – ofte på bakgrunn av rene tilfeldigheter – på være «sin egen lykkessmed». Det har vi sett – og ser – andre steder i verden etter annen verdenskrig hvor det er krig og uro.

Da freden braket løs i mai 1945 ble de to idrettsorganisasjonene samlet. Mange så ikke på dette som en lykkelig forening, men det var en viktig samling av norsk idrett hvor krigen hadde vært en medvirkende årsak til sammenslåingen. Olaf Helset ble Norges Idrettsforbunds første formann. Sigurd Halvorsen ble bladet «Norsk Idrett» første redaktør frem til 1950.

Nå var Sigurd Halvorsen først og fremst kommunepolitiker. Han ble valgt inn i Oslo bystyre for Arbeiderpartiet i 1946. Han utdanningsbakgrunn var fra en folkehøgskole i Genève og fra sosialistiske skoler og kurs på 1930-tallet. Han var født inn i arbeiderbevegelsen, og var – som Sigmund Freud i sin samtid uttalte – «et barn av sin tid».

Jeg har lest Sigurd Halvorsens vita nøye. Det er få – om noen – og nå er jeg svært realistisk – som når opp i antall verv og aktivitet som ham. Sigurd er i ferd med å bli glemt av vår tid. Det må ikke skje. Han var en av dem som var med på å vise vei – veien videre.

Helt kort skal det nevnes fra hans Curriculum vitae (CV): Formann i Parkutvalget i Oslo, formann i Velferdskomiteen for eldre og uføre, formann i byggekomiteen for Frognerbadet, formann i styret for Kommunalskolen, medlem av Arbeidernes Opplysningsforbund styre, viseformann i Den norske Europahjelpen, formann i Det norske Flyktningeråds styre, formann

i Fellesutvalget for hjelp til Midt-Østens flyktninger, formann i styret for hjelp til flyktninger fra det Sørlig Afrika, formann i Fellesaksjonen for Østpakistanske flyktninger (Bangladesh), medlem av Norsk Kommuneforbunds styre, tilsatt som forbundssekretær, hovedkasserer og senere æresmedlem. Han var også formann og medlem av en rekke andre råd og utvalg i regi av Utenriks- og Sosialdepartementet. Han var styreformann i Norsk Folkehjelp og assisterende direktør i Statens Edruskapsdirektorat og senere direktoratets styreformann. Og han var Tøyengutt; Kampegutt sier noen. Det spiller egentlig ingen rolle. Han var en av oss! For alt sitt veldedige arbeid mottok han de høyeste utmerkelser – bl.a. Ridderkorset av St. Olavs Orden og Nansenringen i gull. Kong Olav var i hans omgangskrets.

Det er ikke for mye å si at Sigurd Halvorsen var en ener – en sjelden ener, og jeg tør våge den påstanden at mennesker av hans format rett og slett ikke lages i dag. Og det er kanskje grunn til å spørre hvorfor? Forenklet kan jeg si det slik at han levde i sosialdemokratiets gullalder i Norge og på den måten var «rett mann på rett plass», men jeg skal fortelle noe som jeg sjelden trekker fram fordi de er så personlig, men la gå i Historiesus: Det var julaften på begynnelsen av 1970-tallet. Noen kamerater og jeg hadde i noen år laget jul for uteliggere og andre som ikke hadde noe sted å være julaften. Vi arbeidet ut fra den diakonale tankegangen og den sosialetiske vekkelsen som vi i Tøyen- og Sofienberg fikk oppleve som unge og som vi på ulike måter engasjerte oss i.

Jeg var en av lederne – «Open Ho-

use» kalte vi det, og den flotte presten Øyvind Foss var med fra Sofienberg kirkes presteskap. Senere var den tidligere generalsekretæren i Kirkens Nødhjelp, Elias Berge en av støttespillerne.

Julaften – vi hadde spist. Noen av gutta hadde sovnet. Per Aabel hadde spilt julesanger og lest «Piken med fyrstikkene». Noen av gjestene hadde sovnet under juletreet i rødsprit- og sitronbrus rus. Det var kommet til et dødpunkt i festen, og klokken nærmet seg julegudstjeneste i Sofienberg kirke. Da kommer det en mann stille inn i menighetshuset. Det er Sigurd Halvorsen. – Kan jeg betale noe av dette? Kan jeg støtte dere på noen måte? Kan jeg være til hjelp? Si for all del i fra...

Når jeg skriver dette nå ca. 50 år etter at det hendte, forstår jeg at Sigurd Halvorsen var båret opp av en ting i all sin virksomhet. Det var ikke først og fremst den sosialdemokratiske tankegangen, det var ikke politikken, det var ikke idretten, arbeiderbevegelsen eller krigen. Det var kjærligheten, kjærligheten til medmennesker, til den enkelte, til hjertene.

Den kan være drivkraften hos oss alle hvis vi bare finner den, bruker den og lar den blomstre i våre liv. Det var det Sigurd Halvorsen på hjertebunnen hadde forstått at var den eneste farbare veien gjennom livet – og med den tok han alle brottsjøer. Jeg vet at de var svært mange.

I så måte, i så måte også, er han et eksempel for enhver Tøyengutt- og jente. I dette kjærlighetens perspektiv skal vi leve våre liv videre. Sigurd Halvorsen var med å vise vei. Han var en ekte Tøyengutt.

Av Jørn-Kr. Jørgensen

Sigurd sammen med den daværende FN's Høykommissær for flyktninger, prins Sadruddhin Aga Khan.

Norsk Folkehjelps sanitetskorps under De olympiske vintreleker i Oslo. Februar 1952. Til høyre, styreformann i Norsk Folkehjelp, Sigurd Halvorsen.

Sigurd fikk bl.a. ridderkorset av 1. klasse av St. Olavs orden for sin humanitære innsats.

Kongeeika i vinterdrakt.
Ved Elgsletta/Elgparken mellom
Nybrua og Hausmanns bru.

Jakten på kongeeika

Av Karin Arnesen, styremedlem i Slekt og Data Oslo/Akershus og nestleder i Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag.

Noen ganger snubler man over historier som er som små eventyrfortellinger, noen gode og noen litt såre og triste. Engasjerer du deg i et historielag dukker det alltid opp mennesker som du gjerne vil vite mer om. Men denne gangen handlet det først og fremst om et eiketree, ja den ble faktisk kalt «kongeeika».

I Grønlandsleiret bodde det i sin tid en spesiell mann. Han var en stille og beskjeden kar som ikke gjorde så mye av seg, men han hadde noen hjertesaker og noen av disse ble knyttet til området hvor han bodde. Mannen hadde et kongelig fornavn, Harald, og bodde i Grønlandsleiret 25 fra rundt 1950 til han døde i 1984.

Harald skulle vise seg å sette ett varig spor etter seg i området. Hva skjedde? Vel det ville trolig forblitt en glemt sak om ikke historielaget en vinterdag i 2020 ble kontaktet av en dame på Vålerenga som skulle flytte. Hun fant en liten bunke gamle utgaver av Grønlandsposten. Ville vi ha dem? Vi var nystartede og sultne på alt av stoff. I nr. 2 fra 1983 fant jeg en artikkel om at det skulle være plantet en eik de kalte Kongeeika i et område ved Hausmanns bru. Ingen av oss hadde hørt eller sett noe om dette. Intens googling og søk på nettsidene til Nasjonalbiblioteket etter mannen ga ikke noe resultat. Det skulle vise seg at Grønlandsposten hadde brukt feil etternavn. Men når man ingen ting finner på nettet oppsøker man stedet som vi fant ut måtte være i nærheten av Elgsletta

eller Elgparken som den også kalles. Og der fant jeg den, godt synlig om du rusler gangveien sydover langs Akerselva. Vakkert og frodig sto eiketreet der alene 40 år senere, men uten noen henvisning til hvorfor og hvordan det var kommet dit.

Etter intens søking oppdaget jeg at riktig navn var Bardahl og ikke Brandahl. Tilbake til Nasjonalbiblioteket og gamle aviser klarte jeg sakte, men sikkert å rulle ut hva som hadde skjedd.

- Vi skriver tirsdag 19. april 1983 og det er en kald gråværsdag. Der sitter Harald Bardahl på en benk. Han er 79 år gammel. Sammen med han er leder Mari Kollandsrud for foreningen «Treetts Venner» og byens ordfører Albert Nordengen. Foran dem står et ungt, pent eiketree og ved siden av en solid spade. Bak dem står et helt orkester - Lakkegatas skoles musikkorps stiller opp i anledning begivenheten. Og jammen er det flere dignitærer der også -presidenten i Det norske Hageselskap, stortingspresident Odvar Nordli, direktør Dagfinn Tveito i Haveselskapet og Jan Gulbrandsen i Park- og idrettsvesenet. Her skal alt gå riktig for seg. Men - det er en person som man-

gler og det er selveste Kong Olav. Det var for han, og i anledning av at han hadde vært regent i 25 år, at Harald Bardahl hadde satt det hele i gang. Kongen hadde velvillig sagt han ville komme om ikke noe uforutsett skulle skje, men så ble det altså dårlig vær og han måtte melde avbud i siste liten på grunn av forkjølelse. I stedet ble det Albert Nordengen som stilte opp og reddet dagen.

Hvorfor kom det aldri opp en plakett eller et skilt for å markere gaven og begivenheten? Det får vi vel neppe noen forklaring på, men derfor vil vi forsøke å gjøre noe med dette. Det ville vært ekstra stas om vi kunne ha fått på plass et skilt og laget en liten markering på dagen 40 år etter, men den anledningen har gått fra oss. Med kommune og etater tar det tid, - lang tid. Men prosessen er i gang, så kanskje...

Jeg kontakt med foreningen Treetts Venner som i dag er tilsluttet Det norske hageselskap. Styreleder Eirik Wærner sjekket i årsmeldingen fra 1983 og der sto saken omtalt. Han sendte kopi til daværende styreleder Mari Kollandsrud. Hun nærmer seg 90 år, men kastet seg rundt og oppsøkte arkivene for Treetts

Venner og fant bl.a. deler av korrespondansen med slottet fra den gang. Hun husket godt denne saken og fant også et herlig bilde hvor hun og Albert Nordengen står med Harald Bardahl mellom seg. Hun sier «det kom masse folk, barnehage, gamle kjørt i rullestol Og som jeg husker det fikk vi først beskjed om at kongen ikke kom mens vi var på plass. Fikk litt panikk og måtte finne på å kalle

*Planting av Kongeeika. 19. april 1983 på Elgsletta.
Foto - Nina Brun.*

Nordengen for kongen av Oslo.» Treets Venner fikk henvendelsen fra Harald Bardahl i november 1982 og at han ville gi kr. 1 000,- i tilskudd. Berørte etater ble kontaktet og alle var positive. Tre måneder senere ble de igjen kontaktet av Harald Bardahl som kanskje kunne tenke seg å plante enda et tre, denne gang for å hedre moder Theresa. Men Mari Kollandsrud fikk overbevist han om at det holdt med Kongeeika for Konge Olav. Politiet blir kontaktet, Lakkegata skoles musikkorps stilte opp og hun ordnet slik at barna ved skolene i nærheten fikk fri under planteseremonien. Treets skulle plantes på «grøntstripa mellom Lakkegata og Akerselven». Området går i dag under navnet Elgsletta og Elgparken.

Men hvem var denne gamle mannen som klarte å være pådriver for en slik begivenhet? Han ble født i Trondheim, Singsaker, 1. mai 1904. Moren var fra Kristiania og faren var fra Steinkjer og typograf. Han var altså fagarbeider og det var ingen dårlig jobb på den tiden. Siden bor de på Lademoen og i Strinda, men rundt 1925 må Harald ha flyttet. Det ble søkt i lokale folketellinger og adressebøker uten resultat.

Men så finner jeg en liten notis i Vardø Tidende i 28/6 1938 hvor han takker for all hjelp «i anskaffelse av vogn, kunstige føtter mv. En spesiell takk til hr. kommandant J. B. Basilier, Vardøyhus festning, Vardø.». Det kan tyde på at han har vært utsatt for en ulykke.

Jeg la ut en etterlysning på noen lokale Facebook-sider i Finnmark og plutselig fikk jeg napp. Det fantes enda en avisartikkel som jeg hadde oversett. Det gjaldt «En sørgelig tildragelse på Vardø» i desember 1931. I Finnmarken 16/12 1931 står det at en mann har havnet på sykehus etter å ha forfrosset begge ben fordi han har gått ute i flere

døgn. Han kaller seg Harald Bardal og sier han er fra Hammerfest, men der er det ingen som kjenner han. Politimesterens inntrykk er at «mannen må være en del sinnsforvirret». Dette må jo være den samme Harald Bardahl som hadde rykket inn en takkenotis i avisene Vardø Tidende og Finnmarken i 1938.

Men hva skjer etter den tid, bl.a. under krigen, og frem til jeg finner han igjen i kommunale folketellinger i Oslo fra 1951 hvor han bor i Fayes gate 7 i 1. etasje som losjerende. Jeg forsøkte å følge familien hans og fant bl.a. en dødsannonse. En søster, Inger, dør 20 år gammel i 1919 på det norske hospital i Minneapolis, USA. Da er både foreldre og hennes fire brødre i live. Året etter står det i den nasjonale 1920-folketellingen at Harald Bardahl, 16 år, bor med sine foreldre. På skjema står det arbeidsløs, men dette er strøket over og i stedet er tilføyet at han er kjører for en vognmann Nervik.

Uansett, det er etter denne tiden at det er mulig å finne mange spor etter ham i avisene og på nettsidene til Nasjonalbiblioteket. Han må ha vært opptatt av natur generelt og trær spesielt. Det kulminerer med en Kongelund til arbeidet på Ringve i Trøndelag og kongeeika ved Akerselva i Oslo. Her er noen klipp fra aviser og tidsskrifter.: Østlands-Posten 27/5 1968: «I 1968 ble Oslofjordens Friluftsråd overrakt en stor blomstervase i sølv, satt opp av Harald Bardahl til den institusjon som i tidsrommet 1964-66 utførte det beste arbeidet og gjorde den største innsatsen innen naturvernet. – Overrekkelsen ble foretatt av direktør i Statens Friluftsråd, Gunnar D. Germeten.»

Til slutt sitter jeg igjen med en underlig følelse. Er dette den virkelige historien om Harald Bardahl? Mistet han virkelig begge føttene? Hvorfor var han

Dette er teksten på skilt. Kort, klart og konstruktivt.

Kongeeika fikk sitt skilt på Elgsletta. En stolt Karin Arnesen poserer gjerne foran det store treet som pryder området.

så opptatt av Kong Olav? Hvorfor denne gavmildheten? Jeg har nok funnet langt fra alle svarene, men det dukker stadig opp nye detaljer - heldigvis.

I juni 2023 kom plakaten foran kongeeika opp på historielagets initiativ!

Kilder:

Store norske leksikon. Wikipedia. Nasjonalbiblioteket. Facebook, Grønlandsposten nr. 2, mai 1983, Treets Venner/Det norske hageselskap, NTNU Vitenskapsmuseet, Årsmelding 1984: Museet, Botanisk avdeling og Ringve botaniske hage, Årsmeldinger 1987-1992 for Botanisk avdeling med Ringve botaniske hage, Planter i Trondheim gjennom tusen år, Eli Fremstad: s 39 og 41, Vardøhus festning/Varanger museum, Aviser, tidsskrifter, adressebøker og diverse folketellinger.

Cirkus Arnardo på sirkustomta ved Munch-museet høsten 2008. Foto Fridgeir Walderhaug / Cirkus Arnardo

Cirkus Arnardo til alle tider!

Tekst og foto: Jørn-Kr. Jørgensen

- Nå skal jeg gjøre et mirakel, sa sirkusdirektør Arne Arnardo, og så gjorde han et mirakel. Ingen kunne som han fengsle og bergta sitt publikum. I mange, mange, mange år var han fast i historielagets distrikt.

Teltet lå i 60-årene på tomte foran hopped ved Ola Narr, senere på Kampen ved Jordal Amfi, på sirkustomta ved Munch-museet og noen sesonger på Grønlands Torg. Det gjør Arne Arnardo - «Gubben» - som vi kalte han til en av våre. Hadde han levd i dag hadde han helt sikkert ha vært medlem av historielaget. Han døde 4. mai 1995 mens sirkuset lå nettopp på tomte ved Munch-museet.

Arnardos magi

Historien om Arne Arnardo begynner på Alvim ved Sarpsborg der han tumlet rundt med sine første planer om å lage sirkus. Siden ble han både artist og slangemenneske og fikk et nesten forskrekket publikum til å juble. Ingen kunne trollbinde folk som Arnardo. Og ingen kunne trylle og gjøre magi med en så stor inderlighet at vi ikke var nødt til å tro på han.

- All PR er god PR, sa Arnardo, bare navnet Arnardo er riktig skrevet! Han visste hva han snakket om og han kun-

ne kommunisere. Han brukte ordet PR - public relations - lenge før det var oppfunnet. Han trivdes i sirkusmanesjen midt blant publikum.

Arne Arnardo var så mye, men først og fremst og sist var han medmenneske. Det finnes mange beretninger om hvordan han kom sitt publikum i møte enten de var kongelige eller av det mer lødige slaget. Arnardo underholdt dem alle; stilfullt, elegant og med en meget stor humor. - I sirkus er vi alle like, sa han gjerne.

Delt i to

Historiene om Arnardo er mange. En av dem er slik: Ved en anledning hadde han gjort et maginumner hvor han skar en pen kvinne i bikini i to. Hun lå i en kasse, og når han delte henne stakk hodet ut på den ene kortsiden og beina på den andre. Spektakulært for den som aldri har sett slikt før.

Dette skjedde en gang da sirkuset lå på Ola Narr på begynnelsen av 1960-tallet og hadde tre forestillinger hver søndag

og to ellers i ukedagene. Følgende samtale utspant seg blant to Tøyenbeboere:

- Er det sant som dem sier at du kjente den dama som Arnardo skar i to, ville den ene vite.

Han trakk på det og svarte: - Ja, men bare sånn halvveis!

Året etter kom Arnardo tilbake til samme sted nedenfor Carl Berners plass. Da var en av de to på pletten igjen og passet opp Arnardo i en pause og spurte:

- Hvordan går det med hu dama du skar i to i fjor?

- Det går bra, svarte «Gubben». Den ene bor ved Sørli plass, den andre oppe i Helgesensgate ved Ola Narr!

Morskap uten barskap

Arnardo var ikke medlem av noen avholdsorganisasjon, men valgte å holde seg edru fordi livet krevde det av han og fordi arbeidspresset som ansvarlig for Norges største og beste sirkus, var stort.

- Jeg har ikke mer vett enn at jeg trenger det selv, sa han. Nyttårsaften 1952 tok jeg en bestemmelse, fortalte Arnardo en

gang. - Før det hadde jeg drukket en del, men denne kvelden bestemte jeg meg for at det skulle være slutt med alkohol. Året som lå foran meg ventet med mange oppgaver: Jeg skulle medvirke i Arne Skouens spillefilm «Fandango», jeg skulle være med i flere radioprogram i NRK og jeg skulle ligge med sirkuset på Youngstorget i Oslo rett foran Møllergata 19 - hovedpolitistasjonen.

- Skulle jeg klare disse oppgavene, måtte jeg holde meg klar i toppen – og jeg bestemte meg for å være edru ett år. Jeg tømte tre flasker champagne, så var det slutt. Simsalabim! For å si det som sant var: Jeg sluttet å røyke da jeg var fem og å drikke da jeg var sju!

- Derfor har mitt motto i sirkus i mange år vært: «Morskap uten barskap». Jeg tror rett og slett at det går fint å ha det moro uten alkohol. La champagne være champagne! Sirkus blir det uansett...

Det viktigste i dette er kanskje ikke at Arnardo var avholdene fra alkohol fra 1952 frem til han døde 4. mai 1995, men at han holdt avtalen med seg selv. Det forteller noe om å tro på egne idealer, om viljen til å holde ut og at det går å gjøre all verdens ablegøyer uten å ha et milligram alkohol innabords.

Underholdt politiet julaften

Arnardo var en spesiell mann. Han var elsket av både store og små. Jon Kvikne som var formann i Oslo Politiforening, forteller i boken «I livets manesje» at han møtte Arnardo første gang julaften 1962 på Møllergata 19. «Jeg hadde vært ute og gått fotpatrolje på Østbanen, og kom inn i kantinen i 2. etasje der det skulle være servering og underholdning for de kollegene som var på vakt.»

- Da Arnardo kom til Nr. 19 for å underholde, hadde han vært i Oslo kretsfengsel, og skulle videre til Hovedbrannstasjonen som lå et steinkast fra Nr. 19, og derfra til Husbåten; et flytende mannsherberge som ble drevet av Oslo Indremisjon. I mange år alternerte Arnardo med skuespilleren Arve Opsahl om å besøke disse stedene på selveste julaften.

«Let in the clowns»

Da Arnardo døde i mai 1995 og ble gravlagt i Lillesand, var politimannen Jon Kvikne på plass. Som taler og kistebærer ville Kvikne hedre sin venn. Da kisten

ble senket i jorden spilte klovnen på trompet: «Let in the Clowns». Ved jordpåkastelsen ble det brukt ekte sagflis; ikke jord som ritualet tilsier. Det handlet om respekt for en legende. Oslo Politiforening er trolig den eneste fagforeningen i verden som har hatt en ekte sirkuskonge som æresmedlem.

I et intervju med Norsk Politiblad i 1976 forteller Arnardo: «I 1933 var jeg i militære. Da jeg kom i leiren fikk jeg ingen ringere enn politistasjonssjef fra Nr. 19, Morten Slettevold, som sersjant. Vår oberstløytnant – han het Gärtner - ville ha meg til å søke Politiskolen. Kun 18 mann skulle tas inn. Jeg avstod fordi jeg var og ville fortsette å være artist. Det ble lite skolegang, men jeg lærte mye i livets skole.»

Tenk hvilket sirkus det kunne ha blitt både på Møllergata 19 og andre steder hvor politikonstabel Arne Arnardo hadde patruljert. Oslo-politiet, ja hele politiet, ville trolig ha sett helt annerledes ut. Isteden valgte han å bli sirkuskonge med rusfri livsstil. Om det ikke er verdensrekord, er det DET i Norge!

Telt og karusell

Dagens sirkustelt har direktør Are Arnardo (52) - han er 3. generasjons sirkusdirektør i sirkus Arnardo - leid inn. Det har en diameter på 25 meter og rommer 550 mennesker. Med artister og sirkusarbeidere fra mange land i Europa, fra Mexico og Kenya, teller sirkusbesetningen 24 mennesker. I tillegg kommer dyrene - fortrinnsvis hester.

- Jeg vil forsøkte å videreføre det med bestefar og far skapte, forteller Are, og kanskje forsøke å få det opp til den kvaliteten det var. I fremtiden ser jeg for meg at vi blir liggende lenger på hvert enkelt sted og kombinerer teltet med f.eks. karuseller. De kan svive og gå lenger enn en sirkusforestilling varer, og selve sirkuset kan bli en større opplevelse - særlig for barn og unge.

Arne Arnardo
- portrett 1972.

Cirkus Arnardo på Grønlands Torg tidlig på 1950-tallet. Foto - Byhistorisk samling Oslo.

Jon Kvikne overleverer en spesiell hilsen til Arne Arnardo. Bak står Oslo Politiorkester.

Are Arnardo leder i dag 24 medarbeidere i Sirkus Arnardo.

Sirkusdirektør Arne Arnardo kom på besøk i Møllergata 19, på selveste julekvelden 1962. Fra høyre til venstre - politimester Johan Gjerde, Øyvind Danielson, Arne Sveen, Rådleif Kosum, Torodd Sterri, Leif Overodd og Bjarne Moe.

Men det er fortsatt Sirkus Arnardo «til alle tider», og sirkuset er alltid velkomment til vårt distrikt - Enerhaugen, Tøyen, Grønland. Som kulturbærere av en tradisjon er det ingen over, ingen ved siden og ingen under. Det er Arnardo til alle tider!

Rita Nilsen favner mangt og mye - rusmisbrukere og utslåtte er hennes venner.

«Innerst inne er livet sabla godt!»

Tekst og foto: Jørn-Kr. Jørgensen

Rita Nilsen (61) ble misbrukt av en voksen mann før hun var 6 år, ti år gammel var hun på vei inn rusmisbruk. Fra hun var 12 til 14 var hun i prostitusjonsmiljøet i Stenersgata i Oslo sentrum. 14 år gammel flyttet hun til et telt på Ekebergsletta. Dette året ble hun registrert som et av de første gatebarna i Oslo. I dag er hun uføretrygdet og har vært rusfri siden 1996. Hun er utdannet både innen akupunktur og sjelesorg; en litt underlig kombinasjon som fungerer for henne.

«Rita hadde en bestefar som var født og oppvokst i Grønlandsleiret 19, og selv er hun 13. generasjons Oslo-jente født og oppvokst i Hammersborgområdet - Damstredet.

- Da jeg kom i puberteten, var jeg godt innrøyka og hadde drikket såpass mye at jeg ikke spydde lenger når det begynte å svinge litt i hue. Jeg følte bare ro og at jeg var hel. Da hadde jeg allerede levd som en vagabond i et par tre år rundt om i ulike miljøer over hele Oslo. Likevel ble jeg alltid bare en fremmed gjest, og jeg etablerte meg aldri som et fast gjengmedlem.

- Det var en tøff oppvekst i storbyen Oslo?

- Tøff er kanskje bare fornavnet, sier Rita. De fleste jeg havna i selskap med, både gutter og jenter, var alltid en del år eldre enn meg. Noen av dem kunne jeg for eksempel stå vakt for når de drev med tyveri i butikker, eller drev med prosti-

tusjon rundt om i Oslo sentrum og på pisseoarene utenfor selve bykjernen. For dette fikk jeg alltid noen kroner som ga meg muligheten til å kjøpe klær og sko, slik at jeg ble like kul som de andre jentene. Det var jo ikke snakk om å få penger hjemme. Med disse vaktpengene fikk jeg også kjøpt røyk, så jeg slapp å bomme av de andre eller røyke sneiper jeg fant på gata, forteller Rita.

- Helt fra jeg var i 13-årsalderen og ikke bodde hjemme lenger, visste jeg hvordan jeg skulle overleve på gata uten å skape trøbbel, verken for andre eller meg selv, ved ikke å vekke oppmerksomhet og å ligge lavt.

- Var det aldri noen som forsøkte å hjelpe deg?

- Jo, ja... Med tanke på min oppmerksomhetsangst var innføringa i prostitusjonsmiljøet gull verd. For jeg hadde ikke kommet langt som butikktyv. Det var i Stenersgata eller ved Østbanesta-

sjonen vi vanka, og hvor vi jentene og gutta under den seksuelle lavalder fikk kunder.

I 1975- og 76 var Rita én av kanskje 40 ungdommer i Stenersgata som livnærte seg og finansierte bruk av rusmidler med sexsalg. I 1977 ble offentligheten gjort oppmerksom på denne trafikken.

- Uteseksjonen og politiet visste godt hva vi holdt på med, men jeg kan ikke huske at de forsøkte å lede oss ut av dette drittmiljøet. Politimannen som vi kalte Fleskenakken, fra Bekkegata politistasjon, var et hederlig unntak. Men hans forfølgelse opplevdes ikke som hjelp, det handlet vel mest om at han fikk en tilfredsstillelse av å arrestere noen og være jævlig, mener Rita.

Det er et dystert bilde Rita Nilsen tegner av sitt liv i sin nye bok «Ekko» med undertittelen « - i helvete finnes ingen solidaritet» som nå foreligger mellom to permer. Et liv med en dårlig start

og et liv de aller fleste bare har lest og hørt om enten de er politifolk eller sivile, setter en støkk i sinnet. De fleste vil riste på hodet og si «huffa-meg», men dette var Ritass barndom, hverdag og virkelighet. Nå forteller hun om den helt uten sentimentalitet og tårer.

Boken gir innblikk i en verden full av «tistler og torner», men vil for mange også være kjent stoff fra gata i Oslo. Rita skriver med innlevelse og engasjement. Det er til tider beinhardt.

- Holdt du deg mest alene?

- Både og. Livet på gata er ensomt, men vi som treffes har en underlig form for fellesskapsfølelse og samhørighet. Jeg var et registrert gatebarn i Oslo i 1976, det første kanskje... Hvem ville trodd at lille Norge hadde noe slikt? Men jeg var et av de barna. Tidlig i puberteten ble det til at jeg reka rundt og sov der jeg kunne. Nå var jeg ikke alene om dette livet. Jeg var i godt selskap med de andre gatebarna. I en periode ble redningen en venninne som var sammen med en kar som bodde i en leilighet i Welhavens gate. I leiligheten var det alt fra Tiptoplim, som vi fant i lappesaker til sykkeldekk, destillert bensin fra apotek eller sugd opp rett fra en biltank, alkohol, hasj, morfin, pakkbiter (amfetamin) og reisesyketa-bletter. Det gikk mest i hasj og apotekbensin på meg, og noen få ganger alkohol og lim, minnes Rita. I 26 år arbeidet hun i fengsler i Oslo og andre steder i landet med likesinnede for å få til et annet liv en det rusen har å tilby. I 2023 er hun uføretrygdet.

- Hva var det viktigste for deg?

- Å føle meg inkludert. Det ikke alt som var lovlydig av det som skjedde der, men jeg tror ikke vi reflekterte over annet enn at vi skulle ha det kult. Pinsemenigheten

og Aage Samuelsen ble redningen på flere måter. Han var snill og vennlig, men også noe naiv.

- Det ble noen fine år, mye moro og samhold. Kjæresten min og jeg var med på møtene til Aage Samuelsen – og jeg slutta å ruse meg. I fire år holdt vi sammen, og den pausen var nok bra for hjernen min og stoppa meg fra nar-kokjøret jeg var på vei inn i. En desperat jakt etter trygghet er vel det som har preget meg gjennom livet. Slippe å føle at jeg er i veien, men at jeg kan være til glede og gjøre nytte for meg, fremholder Rita Nilsen.

- Etter årene med Aage Samuelsen ble det mye fyll, bråk og uro. Mange nederlag og ingen seire... Men alt dette og mye, mye mer har jeg skrevet om i boken «EKKO». Jeg har forsøkt å fortelle det som det var, usminket og helt uten filter.

- Hvis du ser tilbake på livet ditt, hva tenker du om det da?

- Fra dypet i meg kan jeg kjenne på en takknemlighet for alt jeg har blitt spart for, for alt jeg har kommet meg igjennom av lidelse og smerte. Noen kan sikkert tenk: hu der er ikke tam! Jeg sier ikke at jeg er takknemlig for alt jeg har opplevd. Det er mye jeg skulle ønske at jeg hadde vært spart for. Mye jeg skulle ønske hadde vært annerledes. Men nå ble det som det ble.

- Er det noe jeg har med meg av livserfaringer så er det innsikt i utenfor-skap. Det å ikke høre til. Jeg vet hvilken smerte det etterlater seg og hvor krevende det er å komme ut av. Jeg vet også at jo eldre man blir jo vanskeligere er det å bli inkludert i etablerte samfunnslag. Alt fra nabolag, foreninger og lag til kirke- og trossamfunnssamfunn. Jeg har en bønn:

«Kjære, kjære medmenneske bruk dine medfødte verktøy for et godt liv, det ene hode, ene munnen, to ører, øyne armer og ben til mer enn å snu ryggen til og snakke ned den som har det vanskelig. Ensomhet er helsefarlig, så ta imot en utstrakt hånd og løft mennesket opp i båten sammen med deg.»

- Ikke alle frø som blir sådd vil spire, men vær det for dem som gjør det ...

- Hva er viktigst for deg nå?

- Det viktigste er at jeg holder meg edru og rusfri. At jeg tar en dag av gangen og forsøker å være til hjelp for den og dem som trenger meg. Min livserfaring har ikke vært gratis. Den har slitt på både hode, hjerte og nerver, men jeg vil så gjerne være noe for andre. Lytte, hjelpe, trøste, lindre... Jeg vil gjerne være et medmenneske i både «storm og stille».

- Det er så mye faenskap der ute at du aner det ikke. Og det er mye, mye verre enn da jeg prostituerte meg i Stenersgata. Livet er råere barskere og mer voldelig...og det er mye mer penger involvert enn da jeg var ung. I dag er det rusmidler og kynisme som er ute og går og det innebærer helt andre ting å være barnepstituert, hevder Rita.

- Det er av og til vanskelig å finne ord, men jeg tenker: Vi har bare dette ene livet. Det har vi fått. Jeg så dagens lys i januar 1962, født utenfor ekteskap av en mor på knappe 20 år med minimale ressurser. Jeg var ikke velkommen til verden, men jeg fikk livet - og jeg vil bruke det til beste for meg selv, men også for andre mennesker. Det er alltid noen som trenger en hjelpende hånd og to ører som vil lytte.

- Innerst inne er livet sabla godt!

EKKO heter Rita Nilsens nye bok. Den er et rystende dokument fra virkeligheten.

Her var det Rita holdt til i et par år i sin tidligste ungdom - Stenersgata.

I høst ved Rita Nilsen med på en Senior-konferanse på Sæter Gård ved Kongsvinger.

Med Arne Danielsen på trikketur

Av Jørn-Kr. Jørgensen

Arne Danielsen's 13. bok og tredje roman «Sporvogn i øyet» henter sin hovedhandling fra sporveismiljøet i Oslo - særlig blant høkavogner og andre skinnegående farkoster hvor vi får møte den ene originalen etter den andre. Sporveisfolk alt sammen.

Lanseringen av Arne Danielsen's bok foregikk i en gammel vogn fra Holmenkollbanen.

Danielsen - født og oppvokst på Tøyen - kjenner sporveismiljøet bedre enn noen. Som mangeårig ansatt både med og uten uniform og som informasjonsdirektør i T-banens administrasjon, kan han både slangen og uttrykkene. Og disse spiller han ellevilt og herlig på i denne romanen. Det er morsomt å lese og selv om det er langt fra noen underholdningsroman Danielsen har skrevet, glimter han til så smilebåndet rykker både her og der.

Å fortelle inngående om plottet kan være med på å ødelegge den store leseropplevelsen, så det skal jeg la være. Det er viktigere at den som vil lære og la seg underholde om trikk og sporveissjargong leser. Det er langt fra bortkastet tid.

Arne Danielsen tar leserne med ut i skinnegangen og lar oss få måte alle merksnodighetene, alle vanskelighetene, alle gledene og alle utfordringene sporveisfolk står midt oppe i så godt som 24 timer i døgnet. Alt fra brem-

ser til skifte av sikringer, til møter på oppholdsrom og samtaler sporveisfolk imellom om fagorganisering og til tider beinhard organisasjonskultur.

Mange har virkelig noe å lære av dette.

Oppe i alt dette sper han på med et raust og reall persongalleri, og lar leseren få møte folk som de er - nakne og nært. Det gir boken både nerve og troverdighet, og historien strekkes langt ut over «tut og kjør» og det evige spørsmålet: Har De løst billett?

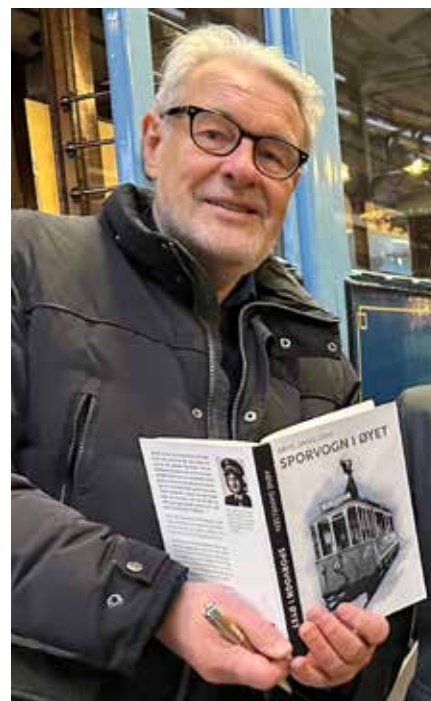
Fordi Arne Danielsen er en mann med perspektiv på livet og helst med en noe intellektuell tilnærming - uten å bli for politisk - tar han oss med både til England og India. I England møter vi fotballen og i India sjakken. På en forunderlig og litt elegant måte binder han det hele sammen og plasserer alt i sin egen uniformsue.

Om dette ikke er en privat bok - det er det ikke - er det en personlig roman

om en del av Danielsen's liv hvor han har dyttet inn elementer og gjort det til lesverdig litteratur. Det er godt gjort og forteller også om et følsomt og iakttagende sinn hvor selv små detaljer har sin plass i handlingen.

Arne Danielsen skriver et lett og tilgjengelig språk hvor det glir radig gjennom både avsnitt og sider, og hvor det virker som om ønsket er å formidle noe fra et liv som ikke så mange har levet. Det gir boken en egen berettigelse som leseren vi finne ut av når punktum settes.

Den som vil kan bli med Arne Danielsen på en skikkelig trikketur i «Sporvogn i øyet». Billetten er å kjøpe boken. Da er du garantert en hyggelig lesestund med Arne og Arnes venner uten at du blir sjakk matt!

Arne Danielsen er ekte Tøyengutt - gikk på både Tøyen og Hersleb skoler på beste Østkant.

Hersleb skole 100 år til etter- tenksomhetens glede

Av Jørn-Kr. Jørgensen

Olav Fossbakken

Da Hersleb skole - kalt opp etter teologiprofessor Svend B. Hersleb som var en av de seks grunnleggerne av Universitetet i Oslo - var 100 år i skoleåret 2022-23, ville skolens ledelse ha en bok. Tidligere Hersleb lærer Olav Fossbakken fikk og tok oppgaven, og nå foreligger boken om østkantens fineste skole; en delikat trykksak som vil glede mange Hersleb-elever og andre som interesserer seg for skolehistorie og byhistorie.

Fossbakkens bok begynner ved begynnelsen, så å si. Han beskriver området rundt og plasserer skolen geografisk i området der den hører hjemme. Han vier deretter plassen til å fortelle om de ulike typer skole Hersleb i de forløpene 100 år ha vært. Hør bare: folkeskole, framhaldsskole, ungdomsskole og videregående skole. Altså fire typer ulike skoler som har hatt ett eneste formål: å sørge for grunn- og videregående undervisning av byens håpefulle sjeler. Det har viste seg å bli «litt av et prosjekt».

Bosettingen i området rundt skolen var annerledes tidligere enn i våre dager, og det satt selvfølgelig sitt preg på skolen elevmasse som i «velmaktsdagene» kunne være så mange som over 1 000 elever og et stort antall lærere som skulle holde styr på flokken. På skolen ble det fra 1937 til 1971 imponerende nok også drevet barnehage.

Perioden med framhaldsskole - eller fortsettelsesskole som det ble kalt i gamle dager - varte i 27 år. På sett og vis var dette en viktig periode for skolen fordi elevmassen var eldre ungdommer som mer enn noen gang tidligere stod foran et yrkesvalg og som derfor kanskje mer enn noen annen var avhengige av sine skoleprestasjoner og resultater. Mange av elevene fra den gangen fikk solide yrker innen ulike fag og ikke så mye i akademikergruppen.

Jonas Gahr Støres uttrykk om at «vi

trenger flere mestere enn mastere», ble nok oppfylt her lenge før han var gammel nok til å forstå hva han sa.

De 18 ulike overlærerne og rektorene er beskrevet, og mest markant blant dem alle var muligens Johan G. Rønnevig - som senere ble overlærer ved Tøyen skole - og ikke minst Knut Jørgensen som var rektor både ved framhaldsskolen og ungdomsskolen. Med sine 130 kilo kalte han seg selv «Skyggen», mens elevene gjerne kalte han «Atom-Jørgen» eller «Atom». Skoleavisen under ungdomsskoletiden fikk da også navnet «Atom-Posten» hvor ingen ringere enn en av skolens mest markante elever, poeten Tor Ulven, debuterte med diktet «James Bond slår» og Olav Fossbakken vet å gjengi det hele - et av de få steder dette diktet er trykket i sin helhet. Tor Ulven ga etter Hersleb-tiden ut flere dikt- og essaysamlinger og regnes av ettertiden som en av de mest betydningsfulle poeter i sin samtid. Han døde for egen hånd 41 år gammel.

Dette og mye, mye mer har Olav Fossbakken samlet mellom to permer. Elever fra de ulike perioder slipper også til og får fortelle litt om sin opplevelse av skoletiden. Noen få lærere blir beskrevet og Fossbakken forteller om skolen liv, lære og atmosfære - ikke minst om skoletannlegen som for alle elever i alle år var en sann pine. - Min største glede ved å gå til skoletannlegen var å fortelle

om nestemann som skulle opp i tannlegestolen da jeg kom tilbake i klasserommet, forteller en elev. At tannlegen var med på å danne grunnlaget for resten av tennene for resten av livet, var det få som tenkte på den gangen.

Jo, det er mye i denne boken som leses med ettertenksomhetens glede av både foreldre og elever. Også skolepolitisk forteller denne boken en viktig historie fordi den beskriver ulike sider ved skole- og oppvekstmiljøet som har vært absolutt avgjørende for ettertiden. Det tenkte ikke de store kullene med Hersleb-elever på, men det skulle de da heller ikke gjøre.

Det tilhører ettertidens magi.

Dagens rektor, Astrid Grytte, leder en hypermoderne skole siden 2019 med et hundre prosent oppgående skoleanlegg på Oslo østkant. Underveis har en ikke ubetydelig gruppe med elever med et annet morsmål enn norsk kommet til, noe som representerer spennende utfordringer - og håndtert på den rette måten, er det et ytterligere pluss til undervisningen. Det handler om å leve et levende liv blant levende mennesker og ha en rik skoletid. Det har Hersleb skole - uansett hvilken form den har hatt - tilbudt sine elever siden 1922.

Olav Fossbakken har skrevet en flott bok med mange spennende grafiske elementer. 100 år, vel blåst. 100 nye år venter.

Dette er Tøyen Torg før T-banen ble bygget.

Tøyen? Hvor ligger Tøyen?

Av Arne Danielsen

Ja, hvor ligger egentlig Tøyen? Dumt spørsmål, kanskje. Men når Tøyen postkontor i sin tid var plassert ved Lakkegata skole, Nordre Tøyen borettslag lå oppe ved Carl Berners plass og området dels tilhører Gamle Oslo og dels Grünerløkka bydeler, er det kanskje behov for en nærmere avklaring.

Navnet Tøyen kommer av det norrøne Tadvin, som betyr gjødslet eng, en av de om lag tusen gårdene i landet med vin-navn. Tilsvarende bosetninger i nabolaget er Hovin, Bryn (Bruvin) og Ryen (Rugvin). Felles for «vin»-gårdene er at de alle stammer fra jernalderen, noe som henger sammen med utviklingen av jordbruksredskaper. På den tida var disse såpass mangelfullt utviklet at man var tvunget til å finne en naturlig eng å dyrke på.

Først senere ble øksa så skarp at man ble i stand til å rydde en skogteig, derfor er navn som for eksempel ender på «rud» av nyere dato. Landet løftet seg gradvis etter istiden, og siden Tøyen ligger ganske lavt, var området havbunn ganske lenge. Derfor regnes Tadvin som en av de yngre jernaldergårdene, antakelig fra 600-tallet.

Hovedgårdens område

I middelalderen ble Tøyen kloster- og kirkegods. Hovedbygningen på Tøyen hovedgård, der kansler Jens Bjelke holdt hus i dansketida, ligger midt i Tøyenhagen. Historisk sett utgjør denne sentrum av Tøyen. Da arealet tilhørende Tøyen hovedgård ble overdratt fra kong Fredrik 6. til Universitetet i 1812, var omkretsen omtrent følgende: Lakkegata – Trondheimsveien – Carl Berners plass – oversiden av Ola Narr (der Tøyen jernbanestasjon er lokalisert) til Økernveien – Tøyengata – Norbygata.

Postverket og OBOS har begge vært tro mot denne definisjonen av Tøyen. Derfor ble Tøyen postkontor etablert i Trondheimsveien med et underpostkontor i Ringgata, mens borettslagene langs Trondheimsveien opp mot Carl Berners plass fikk navnene Tøyehus, Øvre Tøyen og Nordre Tøyen.

Navn av liten betydning

Et problem med denne avgrensingen av området er at dagens Tøyensenter med blokkbebyggelsen rundt havner på utsiden – ja, selv skolen – som ble etablert i 1882 - ligger i grenseland. Før 1948 – da bygrensa gikk rett på oversiden av Ola Narr – ble Tøyen ofte beskrevet som «området mellom Kampen og Rodeløkka». Navnet Kampen viser til en haug – som i ordet «kampestein», og en slik høyde må sies å ligge på oversiden av Kjølberggata. Likevel gikk skolegrensa lenge midt i Sigurds gate, og mange opererer mange med det selvmotsigende navnet «Nedre Kampen»

For en lokalpatriot har slike grensedragninger stor betydning. Men Tøyens grenser har åpenbart vært uklare, og navnet Tøyen har hatt liten betydning. Mens ungdommen fra Vålerenga og Gamlebyen stolt satte bydelens navn på idrettslagene sine, kalte gjengen fra Sørli plass opp klubben sin etter en dampbåt i Oslofjorden. I sportsklubbens 50-årsberetning heter det: «Gjennom årene er vel Sterling

Tøyen hovedgårds østre portstuer fra Økerneveien.

Tøyen slik vi kjenner det i dag.

blitt betegnet som en klubb fra Kampen. (...) La gå med det! Kampen er en velkjent bydel som har fostret utallige fremragende idrettsutøvere.»

«Vi så ikke på oss selv som Tøyen-gutter, vi forholdt oss kun til gata vi bodde i», fortalte tidligere rektor på Tøyen skole, Per «Østers» Østerberg, som vokste opp øverst i Motzfeldts gate.

Sentral drabantby

Så, når fikk Tøyen for alvor en tydelig bydelsidentitet?

Reguleringsplanen for Tøyensenteret ble vedtatt av bystyret 20. mai 1960. På bakgrunn av at Tøyen T-banestasjon skulle bli et knutepunkt for hele fire T-banelinjer, mente

myndighetene at det var naturlig å anlegge et senter her. Dermed måtte den eksisterende bebyggelsen, for det meste gamle toetasjes trehus, vike for nye blokker. Første kom det elleve etasjers høye Sporveisbygget i Økerneveien 9, som også kom til å romme Tøyen fritidsklubb. Munchmuseet var åpnet for publikum i 1963, T-banen begynte å kjøre våren 1966 og Tøyenbadet kom til i 1976. Senteret åpnet med bakeri, frisør og samfunnshus, og Tøyen vokste fram som en sentral og håndfast drabantby.

Dermed vokste også Tøyens identitet fram, og det er ingen tilfeldighet at bydelen også har fått sitt eget idrettslag med det vakre navnet «Tøyen Sportsklubb» og 1600 medlemmer uten tvil om hvilken bydel de måtte tilhøre.

#smalgangenspiseri

For inspirasjon og gode tilbud - følg oss på Facebook og Instagram.

Grønlands Torg

I hjertet av Oslo får du en helt unik handleopplevelse. Et mangfold av kulturer og tradisjoner møtes og skaper en helt spesiell atmosfære.

Det lukter godt av krydder og mat fra ulike verdenshjørner. Du kan handle varer du ikke finner andre steder og du kan spise på restauranter som bringer frem gamle minner om hyggelige turer til spennende plasser.

Ta deg en tur!

#goderåvarer

#unikebutikker

#gjemteskatter

Åpningstider 10-18 (10-16)
gronlandstorg.no

Politimannen Sverre Weinholdt – en staut skikkelse på Grønland

Sverre Weinholdt var en flott og veldig fin politimann ved det daværende Oslo politikammer som for en stor del holdt til i Møllergata 19 med stasjoner rundt om i byen, bl.a. på Grønland.

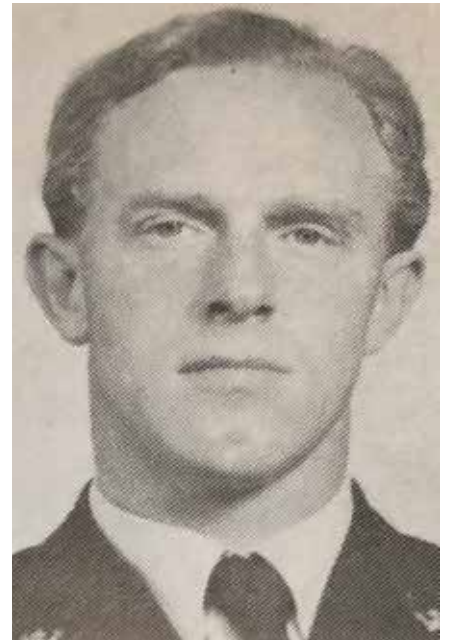
- Weinholdts kone stod bak disken og ekspederte i min mors kolonialbutikk på Enerhaugs plass, skriver Svein Tenningås i en e-post fra sitt hjem i Cape Town i Sør-Afrika hvor han har vært bosatt i lang tid. Svein gikk på Tøyen og Hersleb skoler og bosatte seg i utlandet straks etter han var ferdig på skolen arbeidet han innen telekommunikasjon for ulike internasjonale organisasjoner - FN.

På det meste hadde familien Weinholdt fem eller seks schæferhunder! Weinholdt kom gående opp til butikken fra huset hvor de bodde i Borggata 4 med alle hundene. Utrolig nok hadde han dem aldri i bånd. Hele familien hadde et helt utrolig hundetekke. Alle hundene lå utenfor melkebutikken og dersom en liten

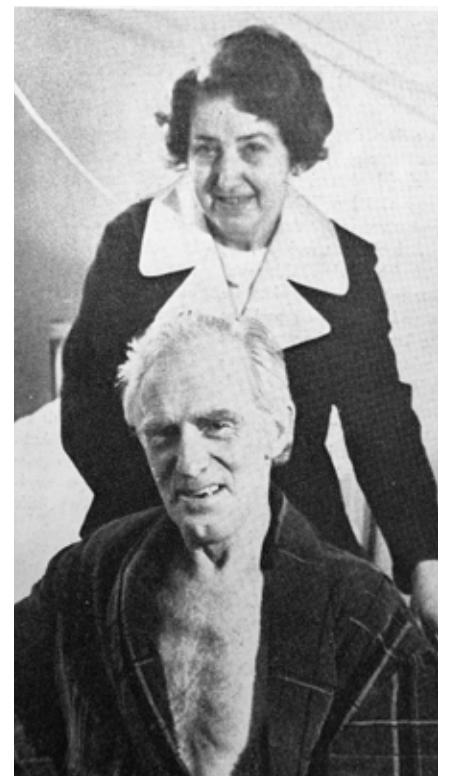
puddel eller noe annet gikk forbi, dreide de så vidt på hodet. Ingen tegn til å ville løpe etter puddelen.

- Jeg holdt på å få en valp av dem en gang, men min far sa nei. Han var fra Sogn og mente vi kunne ikke ha hund i en bygård på Enerhaugen.

Sverre Weinholdt ble skutt under et oppdrag å Majorstuen og fikk skader som han noen år senere døde av. - Grusomt at en så en fin mann ble skutt. Alle på Enerhaugen sørget over han. Weinholdt var antakelig en av de fineste politimenn Oslo politiet noen gang har hatt. Han gjorde også mye for ungdommen, for å hjelpe dem med å holde seg på riktig side av loven. På bildet over er Weinholdt sammen med sine kone på sykehuset etter at han ble skutt. (JKJ)

Sverre W. var i sin tid en meget respektert politimann.

Sverre og hans hustru på Ullevål sykehus.

Enerhaugs plass. Her hadde Sverre W. sin daglige gange.

Dette er gamle Åkebergveien

Vi unner oss et par, tre bilder fra Åkebergveien på Grønland i bydel Gamle Oslo, fra Grønlandsleiret til St. Halvards gate.

Åkebergveien er en gammel gate med navn fra før byutvidelsen 1857 etter løkken Åkeberg. Frem til slutten av 1950-årene gikk gaten kun fra Borggata til Galgeberg, men i forbindelse med saneringen av Enerhaugen ble gateløpet forlenget frem til Grønlandsleiret.

Med dette forsvant Enerhaugplassen, den nedre delen av Enerhauggata og en husrekke langs Grønlandsleiret. Øverste del av veien fra krysset ved Kjølberggata er del av Ring 2.

Bli kjent med Oslos historie gjennom spennende utstillinger, byvandring og foredrag.

Se oslomuseum.no for hva som skjer på Oslo Museum.

Oslo Museum består av Bymuseet, Teatermuseet, Arbeidermuseet og Interkulturelt Museum.

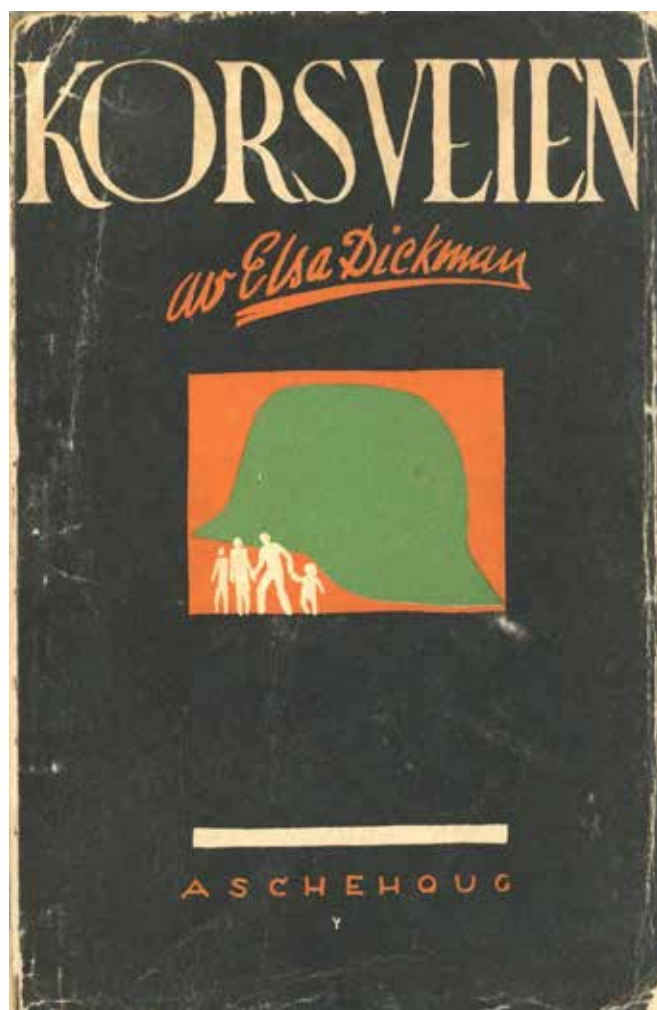
om; oslo museum

Elsa Dickman Gippo

Elsa Dickman Gippo var en norsk-jødisk forfatter, utenrikskorrespondent og regnskapsfører. Hun var født på Grønland i Oslo som yngst i en søskenflokk på fire til Meyer Dickman og hustru Betty (f. Mehlin). Moren Betty døde i 1939. På det tidspunktet hadde Elsa fullført handelsgymnas og jobbet som kontorist.

Under anslaget mot de norske jødene høsten 1942 ble Elsas far Meyer, og brødrene Herman, Sigurd og Rolle arrestert og overført til Berg fangeleir utenfor Tønsberg. Kun Rolle, som var gift med en ikke-jødisk kvinne, ble værende på Berg etter deportasjonen med Donau den 26. november 1942. Meyer, Herman og Sigurd gikk alle til grunne i Auschwitz. Elsa flyktet til Sverige med falskt grenseboerbevis i desember 1942. Her la hun press på svenske myndigheter for å få broren Rolle løslatt fra Berg og overført til Sverige (deres mor hadde vært svensk statsborger). Det lyktes hun med, og i januar 1944 kom også Rolle over grensen til Sverige.

I Sverige giftet Elsa seg med den norske skuespilleren Kristian Gippø. I 1945 ga hun ut den selvbiografiske romanen «Korsveien». Boka ble først utgitt i Sverige, deretter i Norge på Aschehoug forlag året etter. «Korsveien» omhandler jødeforfølgelsene i Norge høsten 1942, og er den første boka som fra et norsk-jødisk perspektiv beretter om hvordan det var å være jøde i Norge under krigen. Elsa flyttet til USA med sin mann Kristian i 1946 og ble værende der til sin død i 2005.

Originalutgaven av "Korsveien"

Vaterlands dronning - en mystisk skikkelse

Abelone Constance Kristensen ble født 4. februar 1858 på Kristiania tukthus, og var datter av Edvard Eriksen og tukthusfange nr. 68, piken Karen Ulriksen, og døpt i Tukthuskirken.

Etter å ha blitt plassert i pleiehjem på Sinsen stakk hun hjemmefra etter konfirmasjonen, og traff Lauritz Kristensen på et bordell på Vaterland. Moren hennes tilhørte miljøet. De giftet seg og åpnet en delikatesseforretning, med hotell og bordell i etasjen over, på hjørnet av Karl XIIIs gate og Sukkerhusgata. Selv tøffe og erfarne politifolk holdt seg langt unna Vaterland på kveldstid for der var det lovløse tilstander. Abelone fikk etterhvert kallenavnet «Vaterlands dronning». En tittel som sa det meste.

Hun ble kjent for allmennheten gjennom Abelonesaken. Opptakten var visst et bondefangeri hvor en bonde på gjennomreise skjøt og drepte mannen hennes i 1893. Bonden ble frikjent og Abelone måtte sone 15 dager for hallikvirksomhet.

Senere fikk hun sone 6 måneder på tukthuset i Storgata – hennes fødested.

Saken førte til en opprydning i prostitusjonsmiljøet, men også til pipekonsert, uro og demonstrasjoner i byen. Ifølge avisene var det særlig vestkantfolk som demonstrerte, og sinnet var rettet mot Abelone spesielt og prostitusjon og umoral på Vaterland generelt. Selv under Lauritz Kristensens gravferd på Sofienberg kirkegård ble Abelone fysisk angrepet, så sinnene var kommet skikkelig i kok.

Men Kristiania-bohemen «adopterte» henne og hun ble nærmest en mytisk skikkelse som ble omtalt i gate-

og revyviser. Hun ble mer og mer en sagnfigur i levende live som har opptrådt i flere romaner.

Abelone fortsatte livet som horemamma under dekke av drive en avholdskafé, men i 1913 trakk hun seg tilbake og flyttet til Ski. Mange års hardt liv som prostituert med et betydelig alkoholmisbruk hadde satt sine dype spor. Hun ble gravlagt fra Ski kirke den 24. juni 1920.

Bernt Roughtvedt ga i 2014 ut boken «Saken mot Abelone», som var den første mer omfattende, forskningsbaserte framstillingen av kvinnen. Den kan anbefales som bl.a. et studie av forholdene på den tiden.

(Foto: Ski bibliotek.)

Vaterlands bro

Vaterlands bro forbinder gatene Brugata og Grønland, og strøkene Vaterland og Grønland. Broen ble bygget i 1654 og ombygget i 1830-årene. Inntil da var all trafikk til det nye Christiania øst- og nordfra henvist til broen ved Kongens mølle, nåværende Grüner-

brua. Vaterlands bro var hovedinnsfartsåre til byen fra nord og øst frem til byggingen av Nybrua i 1827. I dag kan den som vil leie robåt og ta en tur på Akerselva!

(Foto: Jørn-Kr. Jørgensen)

Minne fra Enerhaugen i 1906

Det var den internasjonale sosialistkongressen i Amsterdam i 1904 som innstiftet 1. mai som arbeidernes internasjonale kampdag. En erklæring fra kongressen ba «alle sosialdemokratiske partiorganisasjoner og fagforeninger i alle land å demonstrere energisk 1. mai for innføringen av åttetimersdagen, for arbeiderklassens krav og for universell fred». I dag markeres 1. mai i de fleste land verden over. Bildet viser en gjenskapning av 1. mai 1906 på Enerhaugen.

Tøyen Fritidsklubb - allsidig tilbud

På slutten av 60-tallet kom Tøyen Fritidsklubb inn i lokalene i Økernveien 9 – Sporveisbygget. Nevnte bygg stod ferdig i 1966, så det er mulig at klubben var inne fra starten, men vi har ikke funnet noen eksakt dato for åpningen. Våre erfaringer skriver seg uansett fra perioden 1971–1975, og videre skal vi kort fortelle litt om klubben og innholdet, hvordan den ble drevet, hvilke utfordringer vi hadde og klubben i nærmiljøet.

Klubben bestod av to «avdelinger»: Juniorklubb og ungdomsklubb. Juniorklubben hadde barn og ungdom i alderen 7–14 år som målgruppe, og de aller fleste medlemmene var fra nærområdet. Det vil i hovedsak si Tøyen og Kampen.

For denne aldersgruppen var det et opplegg med ulike aktivitetstilbud, fra spill og leker, til formingsaktiviteter og turer/arrangement i nærområdet.

For å nevne et par spesielle tiltak, så var den eldste delen av klubben av og til med på ridning og stell av dyr

ute på Søndre Aas gård (Holmlia) og klubbmedlemmene var på sommerleir på Utøya i Tyrifjorden hver sommer.

Ungdomsklubben var beregnet på aldersgruppen 14–18 år, og var mye mer preget av at ungdommene selv skulle involveres og ta ansvar for klubbens innhold og drift. Det var et eget klubbstyre, grupper for ulike aktiviteter – med egne styrer og delegert ansvar – og i det hele tatt en arena for trening i medbestemmelse og demokrati. For den som vil vite litt mer, så anbefales Torild Skard sin bok «Verksted for selvtilitt» (1973). (Innsendt.)

Inngangen til Tøyen Fritidsklubb.

Til hverdag og fest - Asylet er best!

GRØNLANDSLEIRET 28 - 0188 OSLO

<https://asylet.no/om-oss/>

**Uansett hva det gjelder av arrangementer -
samlinger, lunsj, middag -
eller kurs, konferanser og møter.
Asylet er stedet med sjarm
i historiske omgivelser midt på Grønland.**

**Vi vil gjerne hjelpe deg med å få det til
om det er konfirmasjon, barnedåp eller bryllup -
vi finner en løsning.**

Velkommen innom Asylet!